

Keskkonnaministri määruse „Kaitstava looduse üksikobjekti Estonia mägi (Ees-mägi ja Tagamägi) kaitse alt väljaarvamine” eelnõu

SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Keskkonnaministri määruse „Kaitstava looduse üksikobjekti Estonia mägi (Ees-mägi ja Tagamägi) kaitse alt väljaarvamine” eelnõu on ette valmistatud looduskaitseseaduse § 10 lõike 6 alusel. Eelnõukohase määrusega arvatakse kaitse alt välja Rapla maakonnas Kehtna vallas Saunakülas paiknev kaitstav looduse üksikobjekt Estonia mägi (Ees-mägi ja Tagamägi), mis tsoneeritakse muudetud piirides kavandatava Raikküla-Paka maastikukaitseala Estonia piiranguvööndisse. Üksikobjekt kattub Natura võrgustikku kuuluva Raikküla-Paka loodusalaga. Loodusobjektide kaitse alt väljaarvamisele ja vastavate kaitse alla võtmise otsuste kehtetuks tunnistamisele kohaldatakse looduskaitseseaduse § 13 lõike 1 kohast menetlust.

Keskkonnaministri määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna vanemspetsialist Sander Laherand (tel 5692 7990, e-post sander.laherand@keskkonnaamet.ee), eelnõu vastavust looduskaitseseadusele ja seletuskirja nõuetekohast vormistust on kontrollinud Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna juhtivspetsialist Riina Kotter (tel 503 7128, e-post riina.kotter@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti õigusosakonna jurist Reelika Metshein (tel 5697 7994, e-post reelika.metshein@keskkonnaamet.ee). Keskkonnaministeeriumi kontaktisik eelnõu ministeeriumitevahelisel kooskõlastamisel ja kinnitamisel on Marika Erikson (tel 626 2880, e-post marika.erikson@envir.ee), keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu ja kaitse alt väljaarvamise põhjendused

Looduskaitseseaduse § 13 lõikest 1 tulenevalt kohaldatakse loodusobjekti tüübi muutmisel ja kaitse alla võtmise otsuse kehtetuks tunnistamisel sama seaduse §-des 8 ja 9 loodusobjekti kaitse alla võtmise kohta sätestatud. Looduskaitseseaduse § 10 lõike 6 kohaselt võtab looduse üksikobjekti kaitse alla keskkonnaminister ning lähtudes eeltoodust ja haldusmenetluse seaduse § 68 lõikest 2 tunnistab senise kaitse-eeskirja või kaitsekorra kehtetuks samuti keskkonnaminister.

Rapla Rajooni Rahvasaadikute Nõukogu Täitevkomitee 24. novembri 1981. a otsuse nr 268 „Looduskaitse kohta Rapla rajoonis” lisa 2 „Riikliku kaitse all olevad kohaliku tähtsusega looduskaitseobjektid Rapla rajoonis” jaotise „Põlispuude grupid ja puudesalud” punktiga 50 „Estoonia mägi (Ees-mägi ja Tagamägi)” võeti kaitse alla Rapla maakonnas Kehtna vallas Saunakülas paiknevad põlispuude grupid. Keskkonnaministri 2. aprilli 2003. a määrusega nr 27 „Kaitstavate looduse üksikobjektide kaitse-eeskiri” (edaspidi *ÜO kaitse-eeskiri*) kehtestati alale kaitsekord.

ÜO kaitse-eeskirja järgi on üksikobjekti kahjustamine keelatud. Üksikobjekti ümber on 50 m ulatuses piiranguvöönd. Üksikobjekti valitseja igakordsel nõusolekul on üksikobjekti ümbritsevas piiranguvööndis lubatud uute ehitiste, kaasa arvatud ajutiste ehitiste püstitamine, teede ja liinirajatiste rajamine, uuendusraie tegemine, puhtpuistute kujundamine, üheliigiliste metsakultuuride ja energiapuistute rajamine ning üksikobjekti seisundit või ilmet mõjutava töö

tegemine. ÜO kaitse-eeskirja järgi on keelatud maavarade ja maa-ainese kaevandamine, veekogude veetaseme muutmine ja nende kallaste kahjustamine, uute maaparandussüsteemide rajamine ja jäätmete ladustamine.

Üksikobjekti tüüp on kuppelmaastiku element (pinnavorm), mistõttu hindab üksikobjekti valitseja planeeritava tegevuse mõju just sellest aspektist lähtuvalt. Näiteks ei kahjusta uuendusraie pinnavormi, kui töid tehakse kuival ajal või külmunud pinnasega ning ala korrastatakse. Arvestades, et alal paikneb lisaks pinnavormile rohkem kaitseväärtusi ning ala puudutab rahvusvahelise kohustuse täitmist, ei ole kehtiv kaitsekord asjakohane.

Objekti kaitse alt välja arvamine toetub Keskkonnaameti ettevalmistatud määruse „Raikküla-Paka maastikukaitseala moodustamine ja kaitse-eeskiri” eelnõule ja selle seletuskirjale. Üksikobjekti „Estonia mägi (Ees-mägi ja Tagamägi)” (27,8 ha) puhul vähendatakse kaitse all olevat ala 7,2 ha võrra (jääb 20,6 ha). Edaspidi kaitstakse alal olevaid väärtusi kaitseala koosseisus. Muudatus on vajalik, sest kaitstavate looduse üksikobjektide kaitse-eeskiri ei võimalda piirata elusloodust kahjustavaid tegevusi. Alal paikneb mitmeid ohustatud ja haruldasi kooslusi ning liike.

Kaitse alt arvatakse välja üksikobjekti ida- ja lõunapoolse lahustüki lõunaosa. Kõige idapoolsema lahustüki lõunaosast ei ole leitud ohustatud liike ning seal pole registreeritud nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50; edaspidi *loodusdirektiiv*) I lisas nimetatud elupaigatüüpe. Ühtlasi pole lahustüki lõunapoolsel osal potentsiaali pakkuda II kaitsekategooria kaitsealusele liigile püst-linalehikule sobivaid kasvukohti, mis on põhjaosas veel säilinud. Samuti pole tegu esindusliku pinnavormiga, kuna see on väga lauge ega eristu ümbritsevast keskkonnast oluliselt. Pinnavormina kaitstakse ala keskosas paiknevat lahustükki, kus asub esinduslik puisniidu ala ja mis on oluline kohalike elanike puhkeala. Põlispuudest koosnev tammede grupp jäetakse kaitse alla, seda osa kaitstakse planeeritavas Estonia piiranguvööndis püsimeetsana. Kaitstava tüübi muutmisel kaitstakse jätkuvalt pinnavormi ja põlispuude gruppi, samas tagatakse ka teiste väärtuste säilimine.

Riiklik kaitse ei ole vajalik aladel, kuhu jäävad valdavalt latimetsad ja keskealised puistud. Selliseid alasid ei ole proportsionaalne tsoneerida sihtkaitsevööndisse, kus on igasugune majandustegevus keelatud. Piiranguvööndi kaitsekord ei ole samuti praeguses olukorras vajalik, sest uuendusraie keeld ei oleks looduslikku olustikku arvestades põhjendatud ning turberaiet lubades ilmneks sama tulemus, mis kaitseta ala puhul. Samal põhjusel on vähendatud kõige lõunapoolsema lahustüki ala suurust. Teistel osadel on kaardistatud elupaigatüübid või haruldased taimekooslused ning püst-linalehiku kasvukohad, mille kaitseks kehtestatakse asjakohane kaitse-eeskiri.

3. Menetluse kirjeldus

Eelnõu ettevalmistamisele eelnes Raikküla-Paka maastikukaitseala moodustamise väljatöötamise kavatsuse (edaspidi *VTK*) koostamine. VTK saadeti maaomanikele tutvumiseks 12. novembril 2019. a. 13. novembril samal aastal teavitati kodanikke VTK-st maakondlikus ajalehes Raplamaa Sõnumid. Ettepanekud või vastuväited paluti esitada hiljemalt 2. detsembriks 2019. a. Väljatöötamise kavatsust puudutav arutelu toimus 9. detsembril 2019. a. kell 16.30 Rapla vallavalitsuses. Ettepanekud ja Keskkonnaameti seisukohad on nähtavad VTK-st, mille leiab keskkonnaministri 16. juuni 2020. a käskkirja nr 1-2/20/269 lisast.

Eelnõukohase määruse menetlus viidi läbi keskkonnaministri 16. juuni 2020. a käskkirjaga nr 1-2/20/269 algatatud haldusmenetluses. Materjalidega oli võimalik tutvuda avaliku väljapaneku ajal 21.04–19.05.2021 Keskkonnaametis ning Rapla ja Kehtna vallavalitsuses. Teade muudatuste, avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu ärajätmise ettepaneku kohta ilmus 20. aprillil 2021. a üleriigilise levikuga ajalehes Õhtuleht ning 21. aprillil 2021. a kohalikus ajalehes Raplamaa Sõnumid. Väljaandes Ametlikud Teadaanded ilmus sama teade 19. aprillil 2021. a.

19. aprillil 2021. a saadeti maaomanikele ja huvigruppidele teade materjalide, sh avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu ärajätmise ettepaneku kohta. Kiri saadeti 23 eraisikule ja 18 äriettevõttele, ühingule või avalikule asutusele. Tagasiside üksikobjekti puudutavas osas laekus kahelt mittetulundusühingult (tabel 1), kes ei pidanud avaliku arutelu korraldamist vajalikuks.

Tabel 1. Huvigruppide ettepanekud eelnõu tutvustamisel

Ettepaneku tegija	Ettepaneku sisu	Tulemus
Raplamaa Loodushoiu MTÜ; MTÜ Eesti Metsa Abiks	Täiendada kaitse-eesmärkide nimekirja. Mitte arvata kaitse alt välja kaitstavaid alasid. Liita kaitsealaga kõrge kaitseväärtusega ala (Estonia järv). Arvata kõrgete loodusväärtustega alade kaitse, mis on eelnõus piiranguvööndis, sihtkaitsevööndisse. Piiranguvööndi piirangud peavad olema karmimad.	Ei arvestatud. Keskkonnaamet on jätkuvalt seisukohal, et kui kooslused on kaitstud (kaitse-eesmärkidena loetletud), siis on kaitstud ka seal elavad liigid. Kõikide liikide eraldi nimetamine kaitse-eeskirjas ei ole vajalik. Keskkonnaamet on kontrollinud alasid Estonia mäe üksikobjektil kohapeal ja veendunud, et kaitse alt välja jäetaval osal ei esine ohustatud ega haruldasi kooslusi või liike, kelle jaoks on jätkuv piiritletud kaitse vajalik. Lisaks on saadud suhtluse teel teada, et maaomanikel puudub huvi kunagist puudesalu taastada. Piiranguvööndis ei ole selliseid väärtusi, mis vajaksid sihtkaitsevööndi kaitsekorda. Metsaökosüsteeme kaitstakse tervikuna Raikküla, Lipametsa ja Pakamäe sihtkaitsevööndis ning väiksemal alal Estonia piiranguvööndis. Poollooduslike kooslustega seotud liigid vajavad niitmist ja karjatamist, seega ei

		muuda kaitsekorra rangemaks muutmine nende kaitset efektiivsemaks. Uuendusraied on lubatud seal, kus ei kahjustata kaitse- eesmärke. Lindude pesituse korral ei ole metsatööd LKS järgi lubatud. Põlluharimine ja seonduv tegevus 0,2 ha ulatuses ei ohusta kaitseväärtusi olulisel määral. Prioriteetne on tagada poollooduslike koosluste järjepidev hooldatus.
--	--	---

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu koostamisel on arvestatud loodusdirektiiviga. Üksikobjekti asemel moodustatakse Raikküla-Paka maastikukaitseala. Seetõttu tuleb Raikküla-Paka maastikukaitsealal tegevuse kavandamisel hinnata selle mõju kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade kohta kehtivaid erisusi.

Loodusdirektiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt on nimetatud direktiivi eesmärk looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsmisega kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele Euroopa Liidu liikmesriikide territooriumil. Loodusdirektiivi artikli 3 lõigete 1 ja 2 kohaselt luuakse Euroopa ökoloogiline võrgustik Natura 2000, mille loomisse annab panuse iga liikmesriik võrdeliselt sellega, millisel määral leidub tema territooriumil loodusdirektiivis nimetatud looduslikke elupaigatüüpe ja liikide elupaiku. Vastavalt Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” lisa 1 punkti 2 alapunktile 347 on Natura 2000 võrgustiku loodusalaks esitatud Raikküla-Paka loodusala, mis kattub osaliselt ka üksikobjektiga „Estonia mägi (Ees-mägi ja Tagamägi)”.

Raikküla-Paka loodusala on kinnitatud Natura 2000 võrgustiku alaks Euroopa Komisjoni 12. novembri 2007. a otsusega 2008/24/EÜ, millega võeti vastavalt nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade esimene ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbri K(2007) 5402 all, ELT L 012, 15.01.2008, lk 118–382). Viimati ajakohastati boreaalse biogeograafilise piirkonna loodusalade nimekirja Euroopa Komisjoni 16. veebruari 2022. a rakendusotsusega (EL) 2022/232, millega võeti vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade loetelu viieteistkümnnes uuendatud versioon (teatavaks tehtud numbri C (2022) 855 all, ELT L 39, 21.02.2022, lk 368-619).

Pärast Raikküla-Paka maastikukaitseala määruse jõustumist tehakse Euroopa Komisjonile ettepanek lisada Raikküla-Paka loodusala kaitse-eesmärgiks elupaigatüüp aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510) ning liigirikkad niidud lubjarikkal mullal (6210). Samuti tehakse ettepanek eemaldada kaitse-eesmärkidest elupaigatüüp liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (*6270), sest seda elupaigatüüpi ei ole eraldi kaardistatud.

Raikküla-Paka loodusala piir muutub. Piiri korrigeeritakse uuema põhikaardi ja katastriüksuste seisu järgi.

Raikküla-Paka loodusalast arvatakse välja varem ala koosseisu kuulunud Estonia mäe osa. Osaliselt jäetakse välja Romula (29201:001:0902) ja täielikult Sarapuu (29201:001:1675) katastriüksused. Loodusalast välja jäetavalt alalt ei leitud ohustatud liike ning seal pole registreeritud nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta I lisas nimetatud elupaigatüüpe. Alal ei ole potentsiaali pakkuda elupaiku II kaitsekategooria kaitsealusele liigile püst-linalehikule. Samuti ei ole tegu esindusliku pinnavormiga, mille kaitse alla võtmine oleks vajalik.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Raikküla-Paka maastikukaitseala moodustamisega jäävad maa-alad vähendatud kujul endiselt kaitse alla. Seetõttu puudub määruse jõustumisel oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele. Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, sest muudatusi tegemata võidakse ohustada haruldasi ja ohustatud kooslusi, liike ning rahvusvahelisi kohustusi. Muudatus aitab looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Määrus aitab kaasa pärandniitude tegevuskava (2021–2027) täitmisele.

Maamaksuseaduse § 4 lõike 2 kohaselt makstakse looduskaitseaduse §-s 31 sätestatud piiranguvööndi maalt maamaksu vastavalt 50% maamaksumäärast. Sellega korrigeeritakse valdade eelarvesse laekuva ja riigieelarvest kompenseerimist vajava maamaksu suurust. Kuna määrusega arvatakse nimetatud objekt kaitse alt välja vaid osaliselt, siis määruse jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuarist alates hakkavad nende kinnistute omanikud, kes jäävad kaitsealalt välja, maksma maamaksu vastavalt üldisele korrale. Kehtna vallale laekub maamaksu tulusid juurde umbes 10 eurot aastas.

Natura 2000 toetuse määr piiranguvööndis asuva metsaala ühe hektari kohta on kuni 60 eurot aastas. Erametsamaa toetusega seoses kulud vähenevad, sest kaitseala pindala väheneb selles osas 7,2 ha.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Määruse vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse

kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu on kooskõlastatud teiste ministeeriumitega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Ministeeriumid on kooskõlastanud eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks.